

gatartásban, amit a kötetben *Benjámín László* fogalmaz meg legtisztábban: „*úgy kell szeretni Firenzét: elátkozni azt, amiben vét.*” A kötetnek ez a sajátossága, szocialista költőink közéleti bátorsága tiszteletreméltó, hisz a közelmúlt tapasztalata azt bizonyította, hogy a szocialista társadalomtól idegen, befelé forduló, közélettől elzárkózó, bizzar kísérletekbe bocsájtkozó költészetnek iredalompolitikánk szabadabb utat adott, mint a szocialista alapállású, de kritikai szemléletű, a rendért élő, izgató poézisnek. Így állt elő az a helyzet, amit *Demény Ottó* így fogalmaz meg a *Szép versekben* megjelent költeményében:

„... ma még
a költő fontol s úgy ítél,
hogy jobb, ha hallgat
s marad az idill
vagy a bizzar kísérlet mezején.”

A fenti törekvések első számú képviselője *Benjámín László*, aki harcol a hitetlenség, a hivatásos magányosok, az önmaguk bűvölők ellen, a „*föld sebeit kitapintva*” perel az „*élet ügyében*”. A szocializmus építése kezdeti szakaszának forradalmi pátoszát, lelkesedését – „*nem a múltat – a lelket*” – idézi, keresve az egykori társakat, lelkesedőket, jó testvéreket. Keserű csalódással kérde: „*Ők voltak csakugyan? – ezek a nagyképű kapitányok, ezek az elhízott lelkű sunyi kalmárok, idült alkoholisták?*” *Fodor András*, *Demény Ottó* szólnak, nehogy az új a régibe tántorodjék, nehogy bárki is elorozza a vívmányokat. Ez a féltés csendül ki *Utassy József*, *Ratkó József*, *Garai Gábor*, *Mezei András*, a nemzetközi munkásmozgalmat idéző *Vihar Béla* és mások verseiből.

Sokverses antológiáról szólni – különösen, ha a kritikus olvasásakor több költeménynél szívesen időzött – hálátlan feladat. Versről-versre mindig továbbbsietve élménye, öröme tizedét is alig mondhatja el. Mégis, okosabb búcsúznia akkor, amikor legszívesebben hozzászóné a leírtakhoz benerekedt gondolatait. Talán így inkább kedvet teremtett az olvasáshoz, e nagyon szép kötet kézbeviteléhez.

Zimonyi Zoltán

Allegro barbaro

GONDOLATOK CZINKE FERENC GRAFIKUSMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSÁN

Kedves Czinke Feri! Behűnyott szemmel próbálok visszaidézni itt a Műcsarnok előterében előbb látott kiállítási alkotásaid színeit, rézkarcaid, linóid és tűzzománcabláid vonalak mögé merevült, de a fény és árnyék játékában élő, eleven életét, s mert gyémántnál drágább és maharadzsaéknál gazdagabb anyanyelvünk különbséget tesz a nézni és látni fogalmak között, ez utóbbit gyakorolom a szívemben és a fejemben, anélkül, hogy akár a katalógusodra is néznék. S mert ezen az úton a látás képessége folytán túljutok az idő és a tér keretein, a tiédhez hasonlóan küzdelmes gyermekkorom széles tereit repdesi a fantáziám, ott keresem azt a közös gyökerünket, ami egyképpen nézet és láttat. Kőkénybokros mezsgyéken, lapuleveles árkok felett ugrok át, talpamban érzem az első meztlábás futkározás hűsét a tavaszi zöld búzán, s álmódzó szegénységem a népművészet szárnyait övezi magára, hogy álmaiddal versenyre keljen. Ez a visszarévedés azonban végülis kerülő úton jut el hozzád, mert az elszabadult emlékezés előbb halotti árnyakat idéz, a végtelenségben rezgő dallamokat, tavaszi színeket, amelyek valaha arra ösztönöztek, hogy esendő erőlködéssel az első versek és félszeg novellák kalodájába zárni próbáljam a megfoghatatlan időt.

Gyere Feri, bandukoljunk hát együtt az emlékezés ösvényein végig, hogy a művészet forrásvidékére érjünk. . .

Hallgassuk a vak nótaköltő és népénekes Kakas István bácsi nótázását:

Buborékot ver a zápor,
Börtönben ül Rózsa Sándor,
Nagy udvara lesz a holdnak,
Ne félj, kiszabadul holnap.

Nézzük, amint az éles bicsakkal a csikófejes citera díszeit metszi Hernek Gyura bácsi. Fűrge vetélővel, táguló nyilasztóval, zörgő szövőszéken pillangómintás abroszt sző édesanyám. Édesapám a farsangoló szomszédágnak meséli, hogy is volt az, amikor kisgyerek korában, éjféle órán, a lovakat legeltetve a tisztessűves tarlón vágatni látta az utolsó futóbetyárt. Én pedig elúnya a sokszor újrázott históriát, addig rimegek a bátyámnak, míg a hátára vesz kishuszárnak: Na, gyere, te szaros, lyukas fazekat vegyenek, s átvész Ugrin Péter bácsiékhoz, a szomszédba, képeket csodálni, s a soknégyzetkilométeres sík látóhatár egyetlen rádiójának fejhallgatóján át fülembé fogadni a kozmikus mindenséget.

Ugrin Péter bácsi – különben halott barátod, Paróczai Gergely atyafija –, a sokgyerekes parasztember, úgy kapott rá a festegetésre a fronton, mint ahogy talán Szabó Pali bácsi az írásra a tiszti fedezékek közlegénysorában a nagyháború alatt. A tisztje, a pingálgató úri amatőr szabadságra ment, és Péter bácsi nem tudott ellenállni a próbálkozás kísértésének. Szinte látom, mint reszketett kezében a paletta, citerázott az ecset, s határozatlanokodott a vászonra az első vonás. S azután ura lett, s mire megjött a főhadnagy úr, már a büntetést várta a kész kép előtt, melyen ott szomorkodott az esőt síró, ősz galíciai táj, a kerékagyig sárba süppedt trénoszlop, az alacsony ég, s a szenvedés örök emberi szimbóluma, mely egyben a kép címét is adta: Keresztfá áll az út mentén. De a főhadnagy úr nem büntette meg Péter bácsit, hanem neki adta az ecseteket, vásznakat, az állványt, és az önkifejeznivágyás átkozott-áldott ördögét is, mely sohasem hagyta nyugodni többé. Úzte, gyötörte. Sokgyerekes, vagyon-váltáságos, bolettás szegénységében is, egy tehén és egy ló árán kiállította Budapesten. Az östehetségek divatjának kora volt ez. A vésztoi Mágaron ekkor fedezik fel azt a verselgető juhászt, Sinka Istvánt, akit, mint hallom, a halál teregetne a halhatalanság felé, bár még ellenáll. Ugrin Péter bácsinak nem volt szerencséje. Azt írták felőle a műtészek, hogy nem tudja mi fán terem az anatómia – ha jól tudom Csontváryra is ezt mondták –, s a balsikeres kiállítás után hazajött beleragadni a póhalmi sárba, míg fel nem repítette az elmúlás paripája, mint szegény-jó Paróczai Gergőt a pegázus a te nagyon szép rézkarcodon.

S ebben a látó elrévedésben ködevő, fényesszeles ifjúságomat is látom, Czinke Feri, ott a szárszói máglyák népdalos lángjainál, amikor még azt hittem, hogy Veres Péter, Szabó Pál, Németh László, Illyés Gyula, Tamási Áron az olympusi istenek – Zeusz pedig az a vén dohogó Szabó Dezső, odafent Pesten, a Rákóczi térrel szemben –, s magam is holmi istenpalánta vagyok, aki felnövök hozzájuk, ha fölös esőáldással hint a történelmi alkalom. Most már tudom, hogy nem istenek, és én sohasem növök fel hozzájuk, de azt is tudom, hogy minden szenvedést megér, ha az ember úgy tudja kifejezni belső önmagát, hogy egy kicsit mindenki magára ismerhet benne, aki hasonló szenvedélyeket cipelve végiggyalogolt valaha a kökénybokros magyar dűlőutakon.

Ahogy most én is magamra ismerek, amikor csukott szemmel a képeidet látom. A csodálatos Édesanyám ikonját, Fábíán Pestát, A csúnya juhásznő balladáját, az Allegro Barbaro-t, a Citerást, a Várándós parasztnadonnát, vagy azt a könnyezetetően történelmi 1919-es ikont.

Köszönöm Czinke Feri, hogy mindezt néztem és látnom adatott, s hogy az írás szerelmes vallomása útján mindezt elmondhatom néked.

Budapest, 1969. június 15-én.

Tímár Máté